

Natur- och kulturguide

Stenungsund

Stenungsunds
kommun

innehå

- sid 3-4:** Naturen i centrum – Stenungsunds kommuns vision
- sid 5-6:** Stenungsunds historia
- sid 7-8:** Mariagården och Stenunge by
- sid 9-12:** Våra naturreservat
- sid 13-14:** Ansvarsarter
- sid 15:** Allemansrätten
- sid 16:** Att tänka på i skyddad natur
- sid 17-18:** Fornlämningar & kulturmiljöer
- sid 19-20:** Hembygdsgårdar & Museum
- sid 21-24:** Från badort till konstnärsnav
- sid 25-26:** Kulturhuset Fregatten

PRODUCERAD AV STENUNGSUNDS KOMMUN 2022.

Skribenter: Anna Jonson Sahlberg, Britta Netterfors, Johan Lindgren
samt texter hämtade från www.stenungsund.se

Redaktör: Johan Lindgren

Foton av Anders Jonsson, Södra Bohuslän Turism, Linnea Johansson,
Södra Bohuslän Turism, Johan Lindgren, Stenungsunds kommun om
ej annan fotograf angiven.

sid 27-28: Badplatser

*Källsnäs, Söskär, Hawaii, Nösnäs
Getskär, Talbo, Bastevik, Svenshögen*

sid 33-46: Utflyktsmål

*Ranebo naturskog, Kvarnslingan
Toröd, Furufjäll, Jordhammarsviken, Råön
Källsnäs, Elinstigen, Ramsön
Norums Holme, Gårdsjön
Hawaii, Södra stenungsöns naturreservat
Börs Flåg, Ödsmåls Friluftsområde
Svartedalen*

sid 46: QR-koder

NATU- REN **i centrum**

2014 ANTOG STENUNGSUNDS KOMMUN VISION 2035

– Stenungsund, det goda samhället med framtidstro och utveckling med människan och naturen i centrum.

Naturen är alltid närvarande och tillgänglig i kommunens alla delar. Som en av Västkustens pärlor erbjuder Stenungsunds kommun natursköna upplevelser och goda fritidsaktiviteter i en unik skärgårdsmiljö. Vi erbjuder aktiviteter i vildmarksnatur med fina vandringsleder, fiske och camping.

Målsättningen är att denna Natur- och kulturguide ska få både gamla som nya stenungsundare och tillresta besökare, att hitta smult-ronställen eller återupptäcka platser i sin närmiljö.

Kort sagt; skapa förutsättningar för kommunens invånare att ha en meningsfull fritid.

// Det goda
samhället med
framtidstro och
utveckling med
människan och
naturen i cen-
trum. //

KOMMUNENS URSPRUNG

Stenungsunds historia skiljer sig från vad som är vanligt på Västkusten. Visst fanns det fiskare här redan för flera tusen år sedan, men fisket blev aldrig en huvudnäring. Havet, skogarna och jorden födde sina nybyggare. Landskapet är därför fullt av gånggrifter, hällkistor, rösen och hållristningar, som påminner om livet här under gången tid.

I samband med de stora sillperioderna växte Stenungsund fram som en viktig handelsplats, tack vare det fina läget vid det smala sundet mellan fastlandet och Stenungsön.

I samband med att Bohusbanan öppnades för trafik 1907 kom Stenungsunds vackra läge och den tilltalande naturen att uppmärksammas ännu mer. Så småningom utvecklades ett rikt badortsliv enligt den tidens manér.

NAMNET STENUNGSUND

Stenung är det ursprungliga namnet på den medeltida by som låg söder om Vetteberget inte långt från platsen där dagens Mariagården och Stenunge by ligger. Namnet förekommer i skrift första gången 1388, men människor hade bott i området långt innan dess. Språkforskare har diskuterat byns namn och en förklaring är att namnet kan tolkas som ”byn vid foten av berget”. Berget som avses är då Vetteberget som idag pryds av de fyra stora skorstenarna

1388 hette byn Staeinungum, 1529 var namnet Steffningsbyn och 1772 hade det ändrat sig till Stännung.

I och med att sommargäster och handelsmän i slutet av 1800-talet etablerat sig runt sundet mellan fastlandet och Stenungsön så var det runt bryggorna vid stenungs sund som den nya centralorten växte fram.

En skål i bersån. Under 1900-talets början utvecklades Stenungsön till en badort och runt bryggorna vid sundet växte den nya centralorten fram.

KOMMUN- REFORMEN

1952 försvann de 2 281 sockenbaserade kommunerna på landsbygden och ersattes av 816 "storkommuner". Denna reform skapade

det som idag är Stenungsunds kommun då de tidigare småkommunerna Norum, Spekeröd, Ucklum och Ödsmål slogs samman. Invånarantalet var då 4 700 personer. 1971 införlivades även Jörlanda i Stenungsunds kommun.

Stenungsunds betydelse som kommersiellt centrum kom ytterligare att framhävas i samband med att broarna, som sammanbinder öarna Tjörn och Orust med fastlandet, togs i bruk år 1960. För hela Tjörn och en stor del av Orusts befolkning, och naturligtvis även för sommarbefolkningen, blev Stenungsund den naturliga centralorten.

STENUNGSUND BLIR INDUSTRIORT

I början av 50-talet beslöt Statens Vattenfallsverk att placera ett stort ångkraftverk i Stenungsund. Projektet väckte eko över hela landet därför att det rörde sig om en sensationellt stor investering. Kraftverket påbörjades 1956 och var klart 1969 och dess skorstenar på Vetteberget är idag en självklar del av kommunens "skyline". Då Stenungsund vid detta lag hade goda kommunikationer med järnväg och hamn så etablerades den petrokemiska industrin på orten. 1963 togs krackningsanläggning i drift och blev därmed den första anläggningen av sitt slag i hela Norden. Sverige hade därmed debuterat på den petrokemiska scenen. Sedan har de petrokemiska företagen successivt byggts ut och utvecklats.

MARIAGÅRDEN

& STENUNGE BY

Mariagården är en grön oas mitt i Stenungsund. Här finns tillgång till en vacker trädgård som är öppen året runt och odlingarna visar äldre kulturväxter i ny prunkande skrud. Sommartid erbjuds ett fikavänligt trädgårdscafé och många härliga ytor att röra sig på, liksom gångvägar med vackert fågelkvitter. Det byggnadsminnesmärkta Mariagården

byggdes någon gång 1770-1790 och är stilfullt renoverat. 1989 blev Mariagården förklarad som byggnadsminne.

Idag är Mariagården en plats som flitigt gästas av stenungsundare och tillfälliga besökare. Här finns ett litet växthus, perfekt för återhämtning, samt ett orangeri som under vårsäsong-

en används för pedagogisk verksamhet och sommartid står öppen för våra besökare. Flera av Mariagårdens växtodlingar har ett fokus på att attrahera bin, fjärilar och andra insekter som är livsviktiga för ekosystemet.

STENUNGE Å

Ett stenkast från Mariagården ligger Stenunge å. Följ stigen längs ån och njut av naturområdet. Stenunge å har många vattenfall och det sägs att det som mest funnits 13 kvarnar i ån. Många av dessa var mindre så kallade skvaltkvarnar. Mariagårdens kvarn tillhörde de största. Det berättas att vattenflödet minskade på 1920 talet och de flesta kvarnarna slutade användas då.

Stenunge å är rik på fisk och fågellivet längs ån är livaktigt.

Foto: Mostphotos

Stenunge å har varit rik på fisk – både ål och öring. Även idag finns det gott om fisk i ån, tack vare fiskeklubbens arbete med lekplatser och uppfödning. Dagens krav på minskade utsläpp och andra föroreningar har också hjälpt till. Fågellivet längs ån är livaktigt. Man kan finna turkduva, kungsfiskare, mindre hackspett, göktyta, stenskvätta, entita, törnskata, forsärla och strömstare.

SKYDDAD NATUR

Naturen är viktig för miljön och för djurs och människors välmående. Därför behöver den skyddas så att arter inte utrotas och så att människor kan få tillgång till natur- och kulturupplevelser, både idag och i framtiden. Man kan därför säga att det finns två huvudsakliga skäl varför man behöver skydda naturen:

Miljönytta: Många hotade djur och växter är beroende av en viss sorts natur. Den behöver skyddas för att inte arterna ska utrotas. Skyddad natur bidrar också med många ekosystemtjänster – gratistjänster åt mänskligheten, så som att rena luft och vatten och att pollinera grödor.

Naturupplevelser: Naturen skyddas för att människor ska få tillgång till natur- och kulturupplevelser, både nu och i framtiden.

VÅRA NATUR- RESERVAT i Stenungsund

BÖRS FLÅG

GRÖSSBY SÖDRA 4:1

RAMSÖN MED KEHOLMEN

Foto: Mostphotos

RANEBO LUND

RANEBO NATURSKOG

RÖRDALEN

STENUNGSUNDSKUSTEN

SVARTEDALENS NATURRESERVAT

SÖDRA STENUNGSÖN

ANSVARARTER

En ansvarsart är en ovanlig eller hotad art som en region har speciellt ansvar för, eftersom arten har en stor del av sin population inom detta område. Stenungsund har ett ansvar för att skydda och bevara fyra arter: Hedjohannesört, Pilgrimsfalk, Västkostros och Öring.

Hedjohannesört (*Hypericum pulchrum*)

Hedjohannesört är en rödlistad, starkt hotad art vars huvudsakliga svenska bestånd finns i Svartedalen. I övrigt finns den närmast på danska Jylland och norska Vestlandet.

Foto: Thomas Liebig

Foto: Mostphotos

Pilgrimsfalk (*Falco peregrinus*)

Pilgrimsfalken rödlistas idag som nära hotad från att varit nästan helt uträknad till följd av miljögifter (DDT) under 1970-talet. Inom Naturskyddsföreningens ”Projekt Pilgrimsfalk” gjordes många viktiga insatser i Stenungsunds kommun med utsättningar av skyddat uppfödda ungar, vilket bidragit till att rädda den. En av häckningsplatserna i kommunen är i naturreservatet Börs Flåg, väster om sjön Hällungen.

Västkustros (*Rosa inodora*)

Västkustrosen är en rödlistad och starkt hotad art som växer i beteshagar och busksnår. Arten hotas främst av igenväxning, röjning och rensning. Antalet reproduktiva individer uppskattas till cirka 200. Ungefär 30 procent av den svenska populationen finns i Stenungsunds kommun, som därför har ett betydande ansvar för artens fortlevnad.

Öring (*Salmo Trutta*)

Öringen leker framgångsrikt i många vattendrag inom Stenungsunds kommun. Anråse å är ett av landets bästa uppväxtområden för bland annat denna art som också är värddjur för den rödlistade flodpärlmusslan. Havsöringen spelar en viktig roll som en av få kvarvarande rovfiskar i de kustnära områdena.

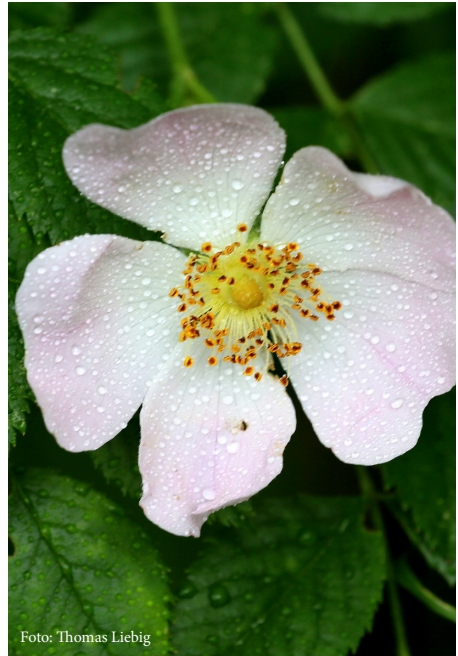

Foto: Thomas Liebig

**Längs Stenungsöns
strandlinje** nappar
öringen

ALLEMANSRÄTTEN

Allemansrätten är en förutsättning för Sveriges rika friluftsliv. Det är den som gör att vi får vandra, cykla, plocka bär, tälta, bada, paddla kajak och allt annat kul ute i naturen. Den har till och med stöd i grundlagen och innebär att alla ska ha tillgång till naturen, alltså även i privatägd skog och mark. Det är helt fantastiskt, och bidrar till en jämlik folkhälsa eftersom utevistelse och friluftsliv ger oss välbefinnande och främjar både psykisk och fysisk hälsa.

Allemansrätten innebär också skyldigheter. I grunden handlar det om att visa hänsyn – inte störa, inte förstöra. Du bör till exempel

undvika att rida och cykla på blöta marker. Du får inte gå över planterade åkrar men du får gå genom hagar. Då måste du stänga grindar efter dig och inte störa betande djur. Du får tälta ett par nätter nästan var du vill, men inte lämna skräp efter dig. Du får plocka blommor, bär och svamp, men inte av fridlysta arter. Du får göra upp eld, men inte på en berghäll eller där marken tar skada och inte om eldningsförbud gäller. Nära privata bostäder och i skyddade områden finns begräsningar i allemansrätten.

Stora Holmevattnet ligger som en spegel i skymningen.

Hit kan man komma om man gör en avstickare från Bohusleden som löper genom Svartedalens naturreservat. Bilden är tagen vid sjöns nordvästra sida.

Men bara i Svartedalen finns det upp till tre olika sjöar som alla heter Holmevatten så det gäller att hålla koll på kartan! Elden på bilden är inte heller anlagd direkt på berghällen utan ovanpå en stor flat sten.

ATT TÄNKA PÅ I SKYDDAD NATUR

I skyddade områden, som naturreservat, finns särskilda bestämmelser för att skydda natur och kultur. Här kan alltså allemansrätten vara begränsad. Den mest skyddsvärda naturen i Sverige bevaras långsiktigt genom att till exempel bilda nationalparker och naturreservat. Skydd av värdefull natur bidrar till att alla dess arter inte hotas eller förstörs och ger oss en mängd naturupplevelser - nu och i framtiden. För skyddade områden finns särskilda bestämmelser, föreskrifter, som är till för att skydda det specifika områdets värden. Föreskrifterna gäller alla, markägare och besökare. Före-

skrifterna kan se olika ut för olika områden, beroende på vad som krävs för att skydda de värden som finns just där. Det betyder att du som besökare behöver följa föreskrifterna för det enskilda området. Det kan exempelvis vara förbjudet att elda, lägga till med båt eller ha med sig hund i området.

Varje områdes föreskrifter informeras om på skyltar ute på plats. Man kan också läsa om vad som gäller i olika naturreservat på Länsstyrelsens hemsida.

FORNLÄMNINGAR & KULTURMILJÖER

Det finns flera fornlämningar i Stenungsunds kommun, och samtliga finns tillgängliga med beskrivning och karta på Riksantikvarieämbetets sida "Fornsök". I denna guide väljer vi därför att lyfta tre områden som är extra intressanta.

Prästgårde Fornlämningsmiljö

I Ucklum, eller närmare bestämt Grössbyn så hittar du Prästgårde Fornlämningsmiljö. Området runt Prästgårde och västerut mot sjön Hällungen är gammal kulturbygd. Här ligger resterna av den gamla byvägen "Grössbygata" som en gång löpte mellan Åsen och Prästgårde. Grössbyn var innan laga skiftet 1837 en samlad by med gårdarna utmed bygatan. Fortfarande idag står en stor del av husen kvar där de ursprungligen byggdes.

Om du kommer med bil till Prästgårde passerar du en parkeringsplats där en informationsskylt visar var flera intressanta fornlämningar och miljöer är belägna i den omgivande miljön. Närmast parkeringsplatsen ligger Ucklums gamla kyrka, eller ödekyrkogården som den kallas. Idag är ett kors rest på platsen där kyrkan låg.

Söder om den gamla kyrkogården ligger ett järnåldersgravfält omgivna av hundraåriga

ekar. Ekdungen med sina stora slingriga ekar är biotopskyddad och kan gärna besökas under våren då vitsipporna blommar. En bit bort några hundra meter söder om byn ligger naturreservatet Grössby Södra. Reservatet är mycket vackert och består av gles skog av medelålders ekar och björkar med en stor mängd blåsippor.

Holms stenar

Holms stenar som restes under äldre järnåldern, beräknas stått i 2.000 - 2.500 år och är verkligen imponerande där de står jättelika i sluttningen. Av Gunnar Brusewitz teckning ur boken "Från Elvsyssel" som gavs ut under 1860-talet går det att utläsa att stenarna tidigare varit minst tre till antalet. Idag är det två ståtliga stenar som är upprätta. Den tredje bröts av under en storm på 1800-talet. Holms stenar nås från Industrivägen och rondellen vid Sif-gården i riktning norrut.

Jordhammars gravfält

Ett hundratal gravar är placerade i en sluttning mellan bergknallar med utblick över Askeröfjorden. Gravarna är daterade till perioden folkvandringstid till vikingatid, det vill säga 400 till 1050 år efter Kristi födelse. Då låg gravfältet precis vid stranden. Detta är ett ovanligt läge.

Gravfältets ungefär 100 gravar består av 27 högar, varav sex är ovala. Resterande gravar utgörs av runda stensättningar, vilket var den vanligaste gravformen under den här tiden.

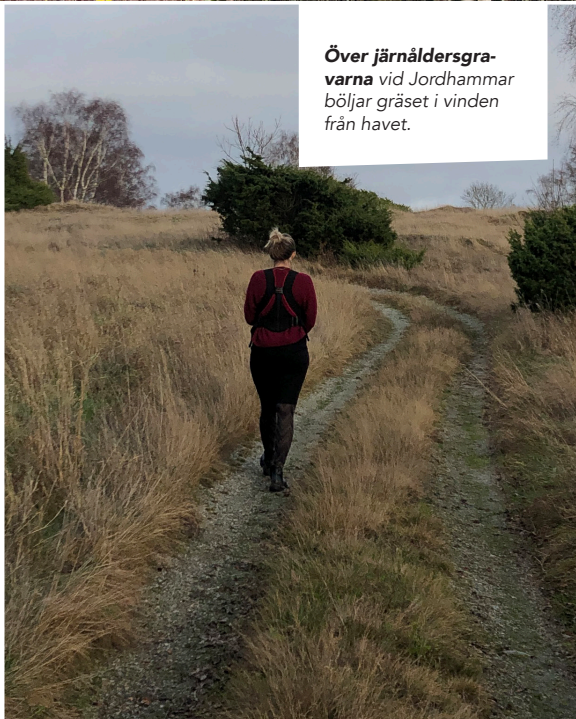
De gamla ekarna i Prästgårde är mäktiga och speciella med sina grova men slingriga grenar. Under våren exploderar marken under träden i ett stöi böljande vitsippsnäv.

Holms stenar

Över järnåldersgravarna vid Jordhammar böljar gräset i vinden från havet.

HEM- BYGDS- GÅRDAR & MUSEUM

I Stenungsunds kommun finns flera aktiva hembygdsföreningar som besitter stor kunskap om bygdens historia. Följ QR-koden längst bak i guiden för mer information och kontaktuppgifter till föreningarna.

HEMBYGDSFÖRENINGAR

- Stora Askeröns hembygdsförening
- Jörlanda och Stora Höga hembygdsförening
- Spekeröds hembygdsförening
- Stenungsunds hembygdsförening
- Ucklums hembygdsförening
- Ödsmåls hembygdsförening

MUSEUM

Stenungsunds hembygdsmuseum

Glasmästargård från 1700-talet med interiör och föremål från trakten. Stenungsunds äldsta hus.

Ucklums hembygdsmuseum Inredning och material från Ucklumskolans första klass. Jordbruksredskap och hushållsföremål. Kvarn med vattenhjul, öppet hus och Kvarnens dag

vid flera tillfällen under sommaren. Se Ucklums hembygdsförening på Facebook för mer information. Övrig tid enligt överenskommelse, se information på kommunens hemsida. Adress: Sköllunga 305, Ucklum

Dalens hembygdsmuseum Ett nyuppfört 1700-talshus, en ladugård från 1600-talet, en ryggåsstuga samt ett sekelskifteshus. Öppet enligt överenskommelse, kontaktuppgifter finns på kommunens hemsida. Kör till Jörlanda och över motorvägen mot Svartedalen ca 8 km, ta höger mot Kode, kör 2 km, ta vänster mot Dalen.

Hembygdsgården Humlebråten Ödsmål Bondgård från början av 1700-talet med vävstuga, skomakeri, snickarbod och postkontor. Nyuppförd lada med jordbruksredskap och lanthandel. Humlebråten ligger vid rondellen i Ödsmål.

Spekeröds hembygds gård Gamla kommunalhuset från tidigt 1900-tal. Samlingar från bygden.

Humlebråten är
en hembygdsgård
i Ödsmål.

FRÅN BADORT TILL KONSTNÄRSNAV

Badorten Stenungsön började växa fram under mitten av 1800-talet. Två systrar, Betty och Malvina Kihlman hade fångats av teorierna om att god hälsa uppnåddes bland annat genom att bada i kallt eller varmt saltvatten och inandas frisk havsluft. Systrarna lät bygga badhus och sommarvillor för uthyrning och snart fanns både kall- och varmbadhus, hotell, restaurang och societetshus på ön. Sommargästerna från välbärgade göteborgsfamiljer återkom år efter år och ön var en populär badort som vid förra sekelskiftet hade 200 - 300 badgäster varje sommar. Medan Stenungsundsborna på fastlandet å sin sida tjänade pengar på sommargästerna. De underhöll paradvillorna och trädgårdarna, arbetade som baderskor och färjekarlar, levererade varor och rodde över gästerna från

fastlandet till ön. En dansk författare uttryckte sig så: "Till Stenungsön reste folk för att bada för badens egen skull och icke för högfärd eller för att blifva förlovade (såsom i Marstrand).

I början av 1900-talet började de stora villorna uppföras, som än idag vittnar om en svunnen tid. När bron till ön byggdes 1959, fick ön också fler åretruntboende. Så även om badepokens själva hjärta, badhotellet, revs 1969 och badhusen inte längre finns kvar, går det att längs kulturvandringsleden runt ön, tänka sig hur sommarlivet kunde se ut på den tiden. Bekymmerslösa lediga dagar, vita kläder, tennis, lek, hälsosamma bad och gemensamma middagar i badhotellets restaurang.

GÖTEBORGS- KOLORISTERNAS SOMMARPARADIS

Göteborgskoloristerna är benämningen på en del av de konstnärer som studerade för läraren Tor Bjurström på Valands målarskola i Göteborg. Gemensamt för dessa Bjurströmselever var att de lät färgen spela den viktigaste rollen i sina målningar. De målade det lyriska landskapet för att fånga en stämning, uttrycka en känsla – dikta i färg!

Ljuset är speciellt runt Stenungsön och skiftar med årstiderna och dygnet, nyanser som vandrar över klipporna och himlens färgspel som reflekteras i vattenytan. Allt det där försökte göteborgskoloristerna Ivan Ivarson, Karin Parrow, Ragnar Sandberg och Erling Ärlingsson fånga. Födda i början av 1900-talet tillbringade de långa perioder på ön, hänförda av ljuset, livet och skildrade upplevelserna via sina färgstarka paletter. Ragnar Sandberg lär ha sagt att det i Stenungsund finns ett rosa ljus som inte finns någon annanstans.

Ragnar Sandberg var den av konstnärerna som var uppvuxen i Stenungsund och som lockade ut de andra till ljuset och skimret som de sedan fångade i sina målningar. Karin Parrow skriver 1930 till vännen Inge Schiöler att ”hon aldrig målat så mycket någon sommar som på Stenungsön”.

Konstlivet i Stenungsund är fortsatt starkt bland annat genom Stenungsunds konsthall som återkommande visar utställningar med Göteborgskoloristerna men även med deras lärjungar såsom Lars Lerin. I kommunen finns flera verksamma konstnärer och gallerier. Under flera år har det arrangerats spektakulära glasutställningar i Vattenfalls bergtrum.

Den kända konstnärsgruppen Göteborgs-koloristerna huserade alla på ön och i deras fotspår finns en kulturvandring. Följ QR-koden som du finner längst bak i guiden.

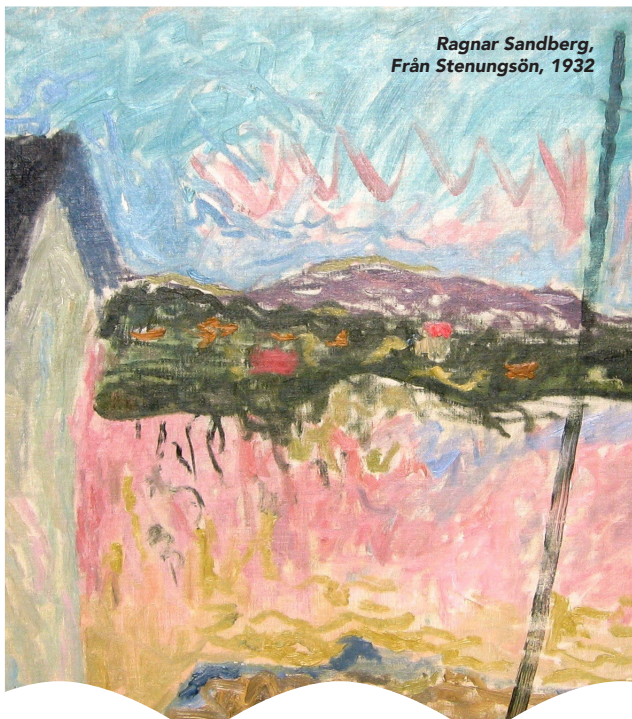

// I Stenungsund finns ett rosa ljus som inte finns någon annanstans. //

Ragnar Sandberg,
Sommarkväll, 1933

Ragnar Sandberg,
Från Stenungsön, 1932

KULTURHUSET FREGATTEN

Under 30 år har Kulturhuset Fregatten varit navet i Stenungsunds kulturliv. En plats för möten, nöjen, bildning, upplevelser och mycket mer, Stenungsundsbornas utvidgade vardagsrum.

Tänk er en torsdag kväll i oktober, folk strömmar till filmstudion i husets biograf. Filmstudion som är en av de största i landet med tre visningar varje torsdag. I Stenungesalen håller dagens stora konferens på att avslutas med gäster från någon av de kemiska industrierna i Stenungsund. Snart kommer salen att möbleras om inför kvällens föredrag som något av studieförbunden arrangerar. I foajén väntar kulturskoleeleverna på sin lektion och i caféet väntar deras föräldrar. Dörren till biblioteket står öppen och olika språk sipprar ut från kvällens språkcafé. I Rum 1 har en grupp med ungdomar träffats som planerar för en konsert med en välkänd artist under sportlovet. I konsthallen pågår en visning av aktuell utställning.

Ikväll träffas även SPF:s bokcirkel och får en introduktion till höstens bokutgivning av en av husets bibliotekariéer. Tidigare under dagen har en 6e klass varit på plats och lärt sig göra lådkameror och framkalla bilder. Trots oktobermörkret utanför dröjer sig några barn kvar på lekplatsen i Kulturhusparken.

I samband med utställningen Akvareller med Lars Lerin våren 2020 lockades 30 000 besökare till Stenungsund och vi fick uppleva hur kulturen bidrog till nationell publicitet och ett uppsving för näringslivet under en i övrigt stillsam period. Lokala mäklare fick kunder som upptäckte Stenungsund tack vare att de besökte utställningen och kulturhuset.

Lars Lerin lockade över 30 000 personer till Stenungsund och Kulturhuset Fregatten med sin utställning "Akvareller".

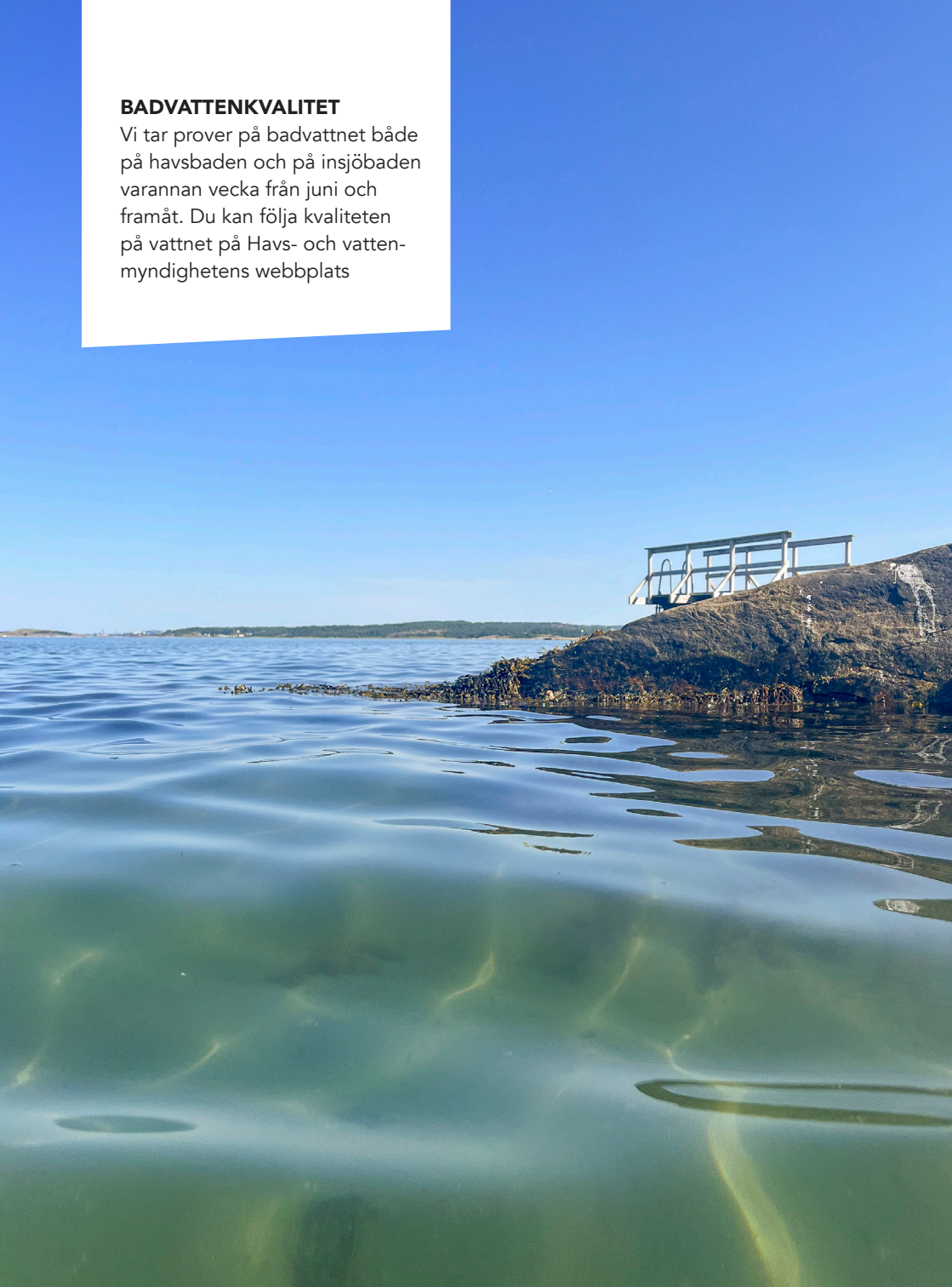
BAD- PLATSER

Stenungsunds kommun erbjuder många möjligheter till svalkande dopp. Med både havet och skogens sjöar in på knuten så finns det bad för alla smaker. I kommunen finns det åtta kommunala badplatser.

En kommunal badplats innebär att kommunen är ansvariga för tillsyn och skötsel av badplatsen. Stenungsunds kommun har personal som besöker alla badplatser en gång per dag alla dagar i veckan under sommarsäsongen, inklusive lördagar och söndagar.

BADVATTENKVALITET

Vi tar prover på badvattnet både på havsbaden och på insjöbaden varannan vecka från juni och framåt. Du kan följa kvaliteten på vattnet på Havs- och vattenmyndighetens webbplats

HAVSBADEN ÄR:

Källsnäs

Badplats i södra Stenungsund. Kör från infarten till Jörlanda centrum genom samhället. Sväng höger efter bageriet in mot Källsby. Följ vägen tills den tar slut. Parkering ca 150 m från stranden med adress Källsnäs 562. Läs mer om Källsnäs under "Utflyktsmål".

Söskär

Från Stenungsund kör vänster i rondellen i Ödsmål och följ skyltarna till badplatsen. Från p-plats med adress Söskärsvägen 18 är det 150 m till bad. På badplatsen finns sandstrand, badbrygga och toalett. Goda parkeringsmöjligheter.

Hawaii

Stenungsöns badplats är en av Bästkostens största badplatser. Här finns sandstrand, klippor, badbrygga, hopptorn, lekredskap, strandvolleyboll och toalett. Goda parkeringsmöjligheter på parkeringsplatsen med adress Nordströms väg 3. Två handikapparkeringar finns nära stranden. Från Stenungsund kör mot Tjörn-Orust. Efter

Söskär

Stenungsöbron följ skyltarna till badplatsen. Från p-plats 50-200 meter till bad. Läs mer om Hawaii under ”Utflyktsmål”.

Nösnäs

Badplatsen ligger strax söder om bron över till Stenungsön. Från Circle K är det 150 m genom gångtunnel till bad. Här finns sandstrand, klippor, badbrygga, stor gräsyta, lekplats och toalett. Badplatsen är tillgänglighetsanpassad med ramp ner i vattnet från bryggan som nås via asfalterad gångväg.

Biltrafik är inte tillåten på gång- och cykelvägen.

Getskär

Från väg 160 söder om Stenungsund tag av mot Getskär, följ sedan Anråsvägen ned mot havet. . Från p-plats med adress Anråsvägen 10 är det ca 300 m till bad. Getskärs badplats har klippor, badbrygga, kiosk och toalett. Goda parkeringsmöjligheter.

OCH TRE BAD RUNT SJÖN HÄLLUNGEN:

Talbo

Från Stenungsund, tag höger vid rondellen i Ödsmål. Efter 2,5 km tag av vid avfart Talbo. Kör ca 2 km riktning mot Talbo, över järnvägen. Parkering i början av grusvägen på höger

sida 200 m från badplatsen. Vid badplatsen finns sandstrand, brygga och toalett. Mycket barnvänligt. Talbo badplats sköts av Hällungens Fritidsförening. Adress Bredvik 200.

Bastevik

Norr om Ucklums kyrka och skola, sväng vänster mot Svartehallen och Sågen. Kör 500 meter därefter är det skyltat. Parkeringsplats finns 10 meter från badplatsen på grusytan. Badplatsen har sandstrand, badbrygga, hopp-torn och toalett. Mycket barnvänligt. Adress Grössbyn 218.

Svenshögen (Uggleången)

Från Svenshögen följ skyltarna till badplatsen. Parkering finns på adressen Svenshögen 109, ca 250 meter norr om badplatsen. Fem handikapparkeringar finns i direkt anslutning till badplatsen, på adress Svenshögen 107. Badplatsen har sandstrand, badbrygga, hopp-torn och toalett.

Bastevik ligger i Ucklum
vid Hällungens strand.
På andra sida sjön syns
Klippan i Börs Flåg, som
med sina 90 meter är
den högsta och mest
branta klippväggen i
Västra Götaland.

UTFLYKTS- MÅL

RANEBO NATURSKOG är ett naturreservat öster om Jörlanda i kommunens sydöstra del. Här står naturen orörd och en naturled går uppmärkt genom hela reservatet som erbjuder mycket vackra vyer och omgivningar.

I kommunens sydöstra del möter jordbrukslandskapet Svartedalens vildmark, och här i gränslandet ligger Ranebo som bjuder på allt som går att önska sig för den natur- och friluftsintresserade.

Naturreservatet Ranebo naturskog bildades 2001 och utökades 2019. Reservatet är relativt stort och sträcker sig över 308 hektar. Här finns orre, tjäder och mindre hackspett samt en del ovanliga svampsorter.

Västkuststiftelsen ansvarar för skötsel och tillsyn av området och de har märkt upp en naturled genom området som är cirka 8,5 kilometer

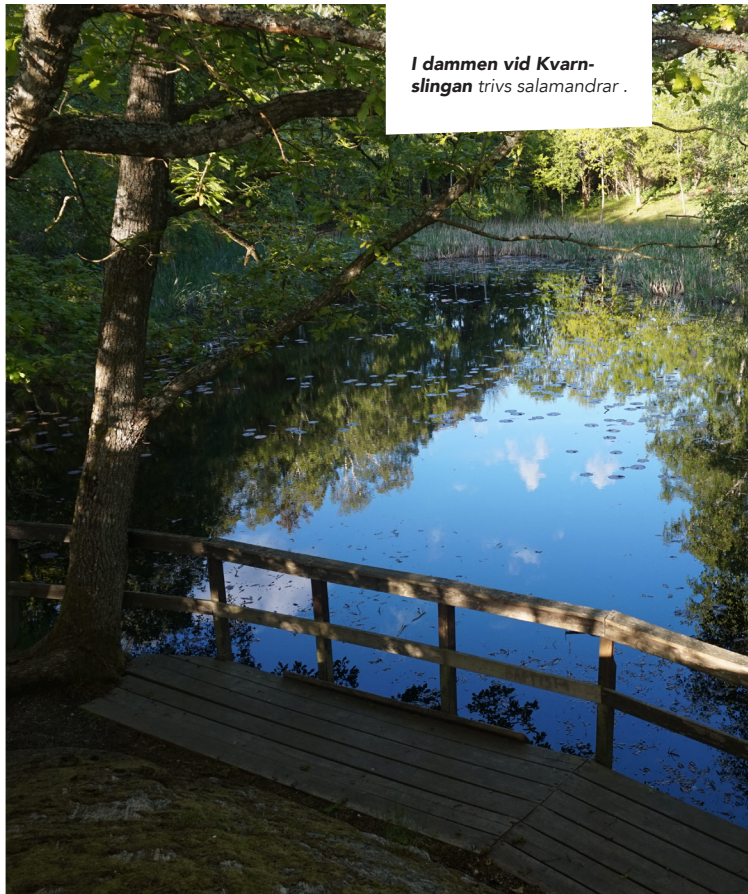
Mitt i Ranebo Naturskogs reservat ligger sjön Stora Holmevattnet.

lång. Terrängen längs leden som löper från parkeringen vid vägen i Ranebo och runt Stora Holmevattnet och tillbaka är svår och på sina ställen mycket brant. Men bjuder istället på storslagna vyer, trolska skogar och vackra sjöar. På västkuststiftelsens vandringstipssida om Ranebo finns kartor över naturleden och mer detaljerad beskrivning av området.

KVARNSLINGAN är en naturstig i centrala Stenungsund som förbinder bäcken genom Solgårdsdalen med Kvarnbergets damm och väderkvarn. Här bjuds beroende av årstid både

på frodig grönska, vitsippshav och hänförande utsikt över Hakefjorden.

I en sträcka runt dammen och ner längs bäcken, som rinner genom Solgårdsdalen, går kvarnslingan på ca 1,5 kilometer. Längs bäcken är naturen frodig och småfåglar flyger och sjunger så att det nästan känns som att vandra genom en regnskog. Om hösten tar sig havsöringen upp i bäcken för att leka. Projektet 8+Fjordar har förbättrat bäckbotten så att öringens fortplantning ska gynnas.

I dammen vid Kvarnslingan trivs salamandrar .

Från dammen är det också lätt att göra en avstickare till väderkvarnen där det bjuds på en strålande utsikt över fjorden och bänkar att sitta på. Här går det gär bra att plocka upp termosen och njuta av utsikten. Blåser det starkt är detta också en härlig plats att ställa sig på och känna havsvindarna rulla in och bita tag i kinderna. Stenungsunds kommun ansvarar för tillsyn av området.

TORÖD är en friluftsanläggning i kommunens sydöstra del.

Intill parkeringen finns en MTB-bana och Stenungsunds klätterklubb har sin boulderhall i ladan. Stenungsunds brukhundsklubb håller också till i området. Här finns även tennisbanor som går att boka.

Intill ledens början vid cykelbanan finns vindskydd och grillplats som rustats upp under 2022. Från grillplatsen går ett elljusspår samt uppmärkta leder med varierande längd och svårighetsgrad anpassade både för de som vill få upp flåset och de som drar en barnvagn. Intilliggande vindskydd och grillplats samt elljusspår är under tillsyn av Stenungsunds kommun.

FURUFJÄLL är ett stycke vildmark precis öster om E6 i höjd med Kyrkenorum. Stigarna är inte anpassade för barnvagn eller de som har svårt med balansen.

Naturen på Furufjäll erbjuder en stor variation med allt från barr- och lövskog till torr- och våtmarker med växlande flora och fauna. Området och skogen i Furufjäll används flitigt av flera föreningar bland annat Friluftsfrämjandet, Stenungsunds Orienteringsklubb och CK Sundet. Området är också utpekat för utveckling av rekreation och friluftsliv i Stenungsunds kommuns översiktsplan.

Stenungsunds kommun ansvarar för tillsyn av området

JORDHAMMARSVIKEN OCH RÅÖN

ligger strax utanför centrum precis söder om Ödsmål. Området är en charmig halvö och ett perfekt utflyktsmål för stora och små.

För att ta sig ut till Råön passerar man både ridskola och hästagar. På sommaren får man promenera genom den vackra strandhagen för att nå ut till målet.

Jordhammarsviken är sedan 2022 ett så kallat biotopskyddsområde, eftersom den grunda havsviken med strandängen intill är en viktig miljö för hotade växter och djur. Området är därför en populär plats att besöka för fågelskådare året runt. Stenungsunds Naturskyddsförening har på sin webbplats mycket bra information om sevärdheter i området och vilka fågelarter som kan skådas. Vid parkeringen intill strandhagen ligger dessutom Åbacka Trädgård, som är en mysig besökssträdgård i kommunal regi. Här finns hantverk, växter och trädgårdens rum och gångar är anpassade för att den med barnvagn, rullstol och rullator ska kunna ta sig fram utan svårigheter. Medhavd fika får med fördel förtäras.

Ute på Råön finns en dansbana av klassiskt snitt. Känslan av att ha rest tillbaka i tiden är absolut påtaglig. Här arrangeras normalt dans av Bygdegillet i Stenungsund, men fungerar också utmärkt för solodans och medhavda fikakorgar. Det finns en äldre brygga strax söder om dansbanan, men detta är ingen officiell badplats och underhålls ej som sådan av Stenungsunds kommun. Bad sker under eget ansvar. Stenungsunds kommun ansvarar för tillsyn av området.

**Runt den orange
slingan** i Furufjäll finns
flera kulturhistoriskt
intressanta lämningar.

**En grillad med bröd i
Toröd.** Vid elljusspåret
början finns grillplats och
vindskydd.

Armeria maritima,
strandtrift eller strand-
blomster som den kallas
på bohuslänska. Här vid
Råöns strandkant trivs
denna växt, som inte kan
klaga på utsikten.

KÄLLSNÄS ligger i kommunens sydvästra spets och är under vintern en perfekt plats för fågelskådning. Under sommarmånaderna är Källsnäs en omtyckt och populär badplats med långgrund lerbotten eller dopp från stege ute på piren. Rakt västerut från Källsnäs ligger Tjörn och sydväst från badplatsen ligger Ramsön och Keholmen. Sjöfåglar, många till både arter och antal, ses här året runt. Även rovfåglar som fiskgjuse och havsörn kan också ses här.

bedrev kioskrörelse och hyrde ut båtar.

Stigen löper mellan Källsnäs badplats och Knuts torp som ligger vackert beläget vid slutet av Källsby Övras vägsamfällighet. Enklast är att parkera vid badplatsens parkering och precis innan vägen når badplatsen vika av till vänster där det står skyltat "Elinstigen". I stort sett hela stigens sträckning går igenom ett starkt naturskyddat område, "Stenung-

Intill Källsnäs pir breder långgrunda lerbottnar ut sig.

ELINSTIGEN går från Källsnäs och underhålls av Elinsällskapet vars målsättning är att hålla den gamla stigen mellan Källsnäs och badplatsen vid Källsby öppen. Föreningens namn är till minne av Elin Nilsson som under sitt liv bodde vid Källsnäs badplats där hon

sundskusten" som är ett naturvårdsområde, Natura 2000. Stigen löper längs vackra strandängar med fina utsiktsplatser.

RAMSÖN med Keholmen är ett kulturhistoriskt riksintressant område. Öarna ligger

i Jörlanda socken i Stenungsunds kommun. 1968 blev området naturreservat och 11 år senare också förklarat som riksintresse enligt Naturresurslagen.

Ramsön har ett ålderdomligt kulturlandskap - helt unikt för Bohuslän. Från maj till september betar 20 herefordkor med kalvar fritt på ön. Bostadshuset är inhägnade för att hålla djuren borta från trädgårdarna. Det finns gott om näringsrik föda och djuren är avgörande för

tornfalk, lärka, strandskata och tofsvipa är några exempel på arter som häckar där. Dessutom har man Bohuslänns största enskilda koloni av fiskmåsar – uppåt 500 måspar häckar årligen. En förutsättning för det rika fågellivet är att man håller efter minken.

På Ramsön finns två gårdar. De friköptes på 1700-talet då ön upphörde att vara kronoholme. Den ena gården har gått i arv inom samma släkt sedan dess. Västkoststiftelsen äger övriga marker.

Längs strandängarna går Elinstigen. Titta upp och du kanske får syn på Fiskgjusen som jagar vid strandbrynet.

Foto: Västkoststiftelsen

att hålla markerna öppna. Betandet gör också gott för floran i skogar och på ängar. I juni är blomningen storslagen. Då hittar man i stort sett alla de arter som naturligt trivs i det milda kustklimatet. Fågellivet är desto livligare och skogens och havets fågelarter möts här. Hornuggla,

Förutom gårdarna finns ett torp och fem bostadshus på ön. Det är fritidshus och flera av dem är bebodda av ättlingar från de båda gårdarna. Så intresset och kunskapen om livet på Ramsön hålls levande.

Vill du besöka Ramsön?

Guide tar dig från Timmervik över det smala sundet i öppen båt och sedan på vandring kring ön. För mer information om guidning och visningar se kalendariet på Västkoststiftelsens hemsida.

NORUMS HOLME är ett mycket omtyckt smultronställe för lokalbefolkningen och en perfekt plats för den som vill njuta av Stenungsundskustens vackra landskap. Härifrån får besökaren en mycket vacker vy både åt norr och söder när man med blotta ögat både kan se fjordens början vid Tjörns sydöstra hörn ända upp till Stenungsön och Källön där Hakefjorden byter namn och övergår till Halse Fjord.

Norums holme går att nå till fots trots att det är en ö. Den binds nämligen samman med fastlandet av en lång pir som vid högvatten är omgärdad av vatten, och oftast inte översvämmad. Vid lågvatten behövs inte piren då det går lika bra att vandra över lerbotten som breder ut sig på båda sidor. Vid pirens början breder välbetade strandängar ut sig och hästar hålls i området som besökare behöver ta hänsyn till.

GÅRDSJÖN är en cirka 32 hektar stor klarvattensjö, belägen i de näringfattiga moränmarkerna cirka 1 mil öster om Stenungsund. Sjön ingår i Anråseåns vattensystem. Det omgivande skogsområdet är Svartedalen och sträcker sig några mil åt söder. Två olika alternativ, en kortare och en längre stig, tar dig runt i naturen vid Gårdsjön. Vill du gå runt sjön är det ca 4,2 km. Utmed stigarna finns informationsskyltar som gör dig bekant med forskningen som bedrivs i området, växterna och djuren.

Nära parkeringsplatsen finns en brygga där du

Stigen längs Gårdsjön

är spännande vandring för stora och små. En kort promenad från stigen start leder dig längs spänger och mjuka mosklädda bergsknallar till ett vindskydd och eldplats.

sommartid kan doppa fötterna i vattnet samtidigt som trollsländor och skräddare pockar på uppmärksamheten. En bit in på stigen som löper in i skogen strax innan bryggan finns vindskydd och eldstad som enkelt nås av både barn och vuxna.

I och kring Gårdsjön bedrivs världsunik forskning om luftföroreningar och deras effekter på vatten, växt- och djurliv. Många av resultaten från forskningen är banbrytande och har bidragit till att klarlägga sambanden mellan surt regn och effekter på vatten, mark och ekosystem och hur detta kan motverkas. Sedan 1978 bedrivs storskalig, tvärvetenskaplig forskning i området i och runt sjön där nedfall, mark- och grundvatten, avrinning och vegetation undersöks. Forskningen innefattar idag också experimentella behandlingar som skogsavverkning, markalkning, svavel- och kvävetillförsel och skogsgödsling.

Ett av de mer spektakulära och omskrivna forskningsprojekten var "Takprojektet" som pågick 1991-2001, där stora ytor av skogen sydväst om sjön täcktes av ett plasttak. Taket fungerade som ett utomhuslaboratorium där man ville utröna om naturen kan återhämta sig från försurning. Försurat nedfall, i form av svavel och kväve, leddes bort från taket och ersattes av rent vatten. Förhållandena under taket liknade de som fanns i Europa under första hälften av 1800-talet, före industrialiseringen och innan försurningen. Efter tio år hade svavelhalterna i yt- och grundvatten minskat med 80%. Projektet visade att återhämtning av naturen är möjlig men tar tid. Ansvariga för forskningsprojektet är Gårdsjöstiftelsen, en ideell stiftelse som grundades 1991 av Hensbackastiftelsen, IVL Svenska Miljöinstitutet AB och Stenungsunds kommun.

Badplatsen Hawaii är idag mycket mer än bara en badplats. Hit kommer terränglöpare, öringfiskare, krovgrillare, vinterbadare, kanotister, fågelskådare och naturälskare under alla årets månader.

HAWAII har länge varit en av Västsveriges största badplatser. Men Hawaii är idag mycket mer än bara en badplats. Hit kommer terränglöpare, öringfiskare, krovgrillare, vinterbadare, kanotister, fågelskådare och naturälskare under alla årets månader.

Från Hawaiis långa sandstrand löper stigar och leder i alla riktningar som alla har olika användningsområden. Åt söder går en stig som leder till en grillplats och spång över vatten till holmarna. Åt sydväst brukar öringfiskarna och de som vill bada dra sig och samsas om klippställarna där två olika stegar finns tillgängliga för dopp året runt.

SÖDRA STENUNGSÖNS NATURRESERVAT erbjuder djupa skogar och fantastiska kusttyper. De utgår från parkeringen vid

badplatsen Hawaii.

Den längre stigen är 2,5 km och passerar det berömda utsiktsstället Stora Huvudet, som faktisk är ovanpå biltunneln mot Tjörnbron. I höjd med den lilla stranden Skepparviken vänder stigen tillbaka, men man kan fortsätta en omarkerad men väl synlig stig norrut som fortsätter runt ytterligare ca 1,5 km för att utforska resten av naturreservatet. Går man istället söderut förbi Hawaiis badplats kan man följa stigen som går ut på och rundar en till synes egen liten ö. Denna stig är ca 1,5 km och bjuder på klippor och hav. Ute på ön finns också grillplatser.

På Stenungsön kan du även kulturvandra. Ön var under sekelskiftet ett nav för både konstnärer som dåtidens kända kulturprofiler

***Ta den lilla spången** ut till holmarna vid Södra Stenungsöns sydspets*

som Jussi Björling, Viktor Rydberg och Evert Taube.

BÖRS FLÅG är ett naturreservat väster om sjön Hällungen nära Talbo. Namnet kommer

från det 150 meter höga berget med den lodräta klippan som störtar hela 90 meter rakt ner i sjön. Klippväggen är Västra Götalands brantaste och högsta.

Från Stora huvudet på Södra Stenungsöns topp är utsikten över Hakeffjorden milsvid. Från Hawaii slingrar sig stigen upp på berget och vidare ut i Södra Stenungsöns naturreservat.

Att området är lite undangömt är en fördel för de fåglar som häckar på klippan. Här finns pilgrimsfalken och Börs Flåg var en av väldigt få häckplatser där falkens häckning lyckades under de år då fågeln var akut hotad.

Området högs uppe på toppen av berget bjuder på en häfnförande utsikt över Hällungen och stora delar av södra Bohuslän, men bergstoppen får ej bestigas under perioden 1 mars – 31 augusti! Detta för att inte störa fåglarnas häckning. Men det går fint att under sommaren istället vandra ner med kikaren till vattnet nedanför berget.

Ansvaret för tillsyn av området är Länsstyrelsen Västra Götaland.

ÖDSMÅLS FRILUFTSOMRÅDE ligger i anslutning till Ödsmåls Idrottsplats Ödsmåls friluftsområde.

Här finns en 3,3 kilometer lång naturstig med elljusspår. Stigen är bred och delvis grusad. Området och elljusspåret används flitigt av både motionärer och cyklister och är ett omtyckt promenadstråk. Stigen på sina ställen delvis kuperad men till stor del lättillgänglig. Spåret startar vid Drejarevägen som är en förlängning av Keramikvägen som går norr om Ödsmåls IPs fotbollsplan. Några hundra meter från startplatsen ligger en grillplats med vindskydd, som sköts om av privatpersoner. Spåret fortsätter vidare upp och runt på höjden öster om Ödsmål mot Apleröd och tillbaka.

Längs elljusspåret finns ett antal så kallade "aktivitetsstopp". Stoppen ska ge rörelseglädje hos alla som vill vara med och göra övningarna som föreslås. Kanske kan du göra aktiviteterna under din promenad, löprunda eller utflykten med barnen.

SVARTEDALEN är ett av Västsveriges största sammanhängande barrskogsområden och har i alla tider trollbundit naturälskare med sin gåtfulla storskog och vilda fauna. Här i skogen finns både varg och berguv.

Fyra vandringsleder av olika längd (2,5 km, 4 km, 5 km och 7 km) utgår från Bottenstugan i den östra änden av Ålevattnet.

Dessa stigar är mycket vackra och omtyckta.

Bohusleden fortsätter från Svartedalen genom Stenungsunds kommun på delar av etapperna 9 och 10, innan den går in i Lilla Edets kommun. Om man vill utgå från Bottenstugan och gå denna sträcka finns nästa vindskydd för övernattnig vid St. Hästevatten.” Läs gärna mer om lederna i Svartedalen hos Västkuststiftelsen och Södra Bohuslän Turism.

Här hittar du mer information,
tips och kartor över leder
och utflyktsmål i och runt
Stenungsunds kommun

HEMBYGDSGÅRDAR

NATUROMRÅDEN

KULTURVANDRING
SÖDRA STENUNGSÖN

SÖDRA BOHUSLÄN TURISM

VÄSTKUSTSTIFTELSEN

Stenungsunds
kommun